

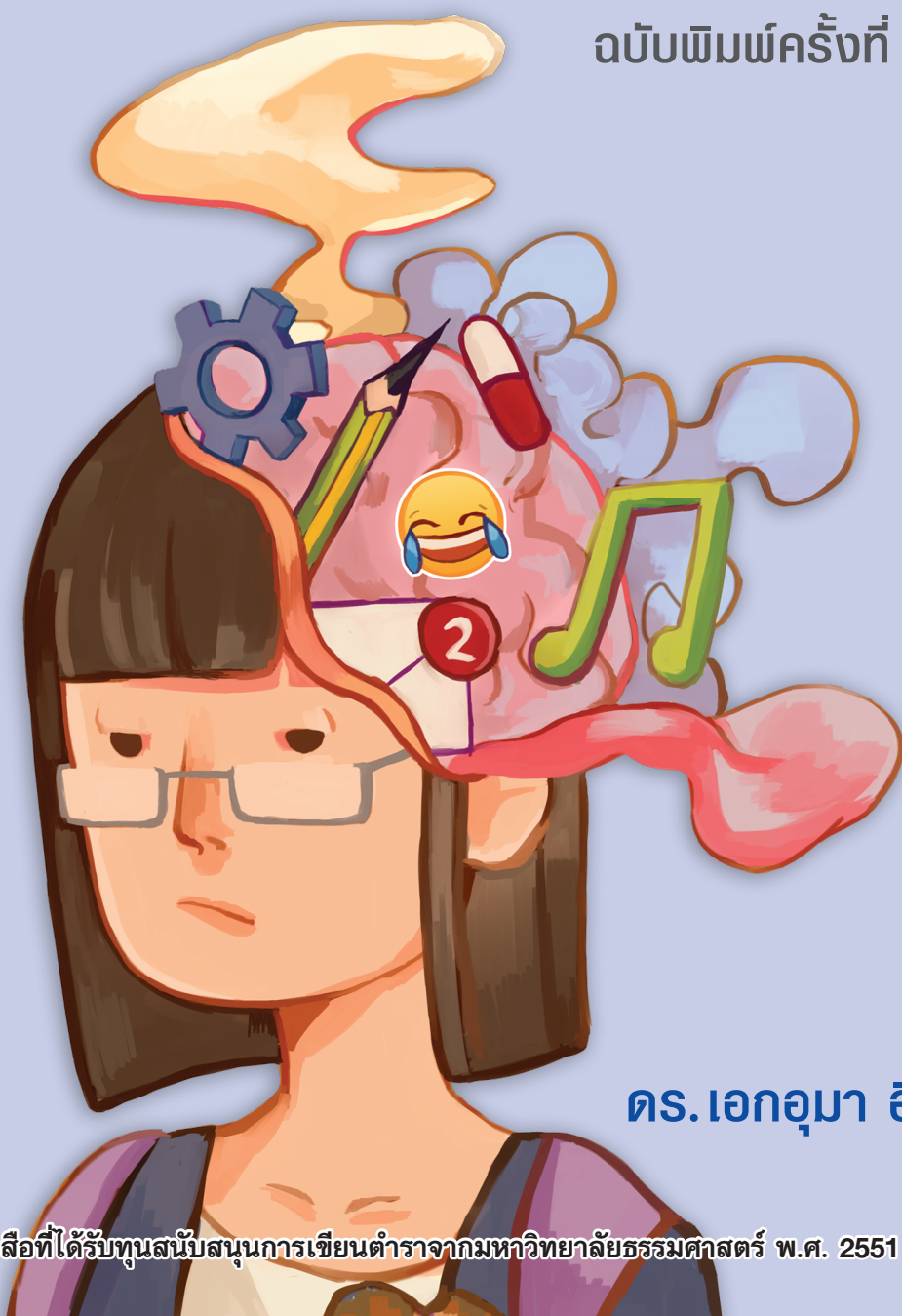

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร

Mental Health and Psychiatric Nursing: Selected Case Application

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5

ดร.เอกอุม่า อัมคำ

หนังสือที่ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำราจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2551

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช:

การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร

Mental Health and Psychiatric Nursing:

Selected Case Application

ถ่ายเอกสารแทนการใช้หนังสือ
คือการทำลายภูมิปัญญาสร้างสรรค์

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช:
การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร
Mental Health and Psychiatric Nursing:
Selected Case Application

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5

ดร.เอกอุมา อิ่มคำ

รองศาสตราจารย์

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2565

หนังสือที่ได้รับทุนสนับสนุนการเขียนตำราจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2551

เอกอุมา อัมคำ.

การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร=Mental Health and Psychiatric Nursing:
Selected Case Application.

1. การพยาบาลจิตเวชศาสตร์. 2. สุขภาพจิต--การพยาบาล. 3. ผู้ป่วยจิตเวช--การดูแล.

WY160

ISBN 978-616-314-883-4

ISBN (E-BOOK) 978-616-314-887-2

ลิขสิทธิ์ของรองศาสตราจารย์ ดร.เอกอุมา อัมคำ
สงวนลิขสิทธิ์

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 เดือนมิถุนายน 2565

จำนวน 200 เล่ม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เดือนกรกฎาคม 2565

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่านพระจันทร์: อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถนนพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0-2223-9232

ศูนย์รังสิต: อาคารโดมบริหาร ชั้น 3 ห้อง 317 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

โทร. 0-2564-2859-60 โทรสาร 0-2564-2860

<http://thammasatpress.tu.ac.th>, e-mail: unipress@tu.ac.th

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาพปกโดยนางสาวเอกปวิญ วิเชียรทอง

พิมพ์ครั้งที่ 1	เดือนกรกฎาคม	2560	จำนวน 200 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 1	เดือนสิงหาคม	2561	จำนวน 200 เล่ม (พิมพ์เพิ่มครั้งที่ 1)
พิมพ์ครั้งที่ 1	เดือนเมษายน	2562	จำนวน 200 เล่ม (พิมพ์เพิ่มครั้งที่ 2)
พิมพ์ครั้งที่ 1	เดือนสิงหาคม	2562	จำนวน 200 เล่ม (พิมพ์เพิ่มครั้งที่ 3)
พิมพ์ครั้งที่ 2	เดือนพฤษภาคม	2563	จำนวน 200 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 3	เดือนกุมภาพันธ์	2564	จำนวน 200 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 4	เดือนสิงหาคม	2564	จำนวน 200 เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ 5	เดือนมิถุนายน	2565	จำนวน 200 เล่ม

ราคาเล่มละ 430.- บาท

สารบัญ

สารบัญภาพ	(10)
สารบัญตาราง	(10)
คำนิยาม	(11)
คำนำ	(13)
กิตติกรรมประกาศ	(16)
แนะนำการใช้หนังสือ	(17)

บทที่ 1 แนวคิดหลักในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	1
บทนำสู่วิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	2
บทบาทของพยาบาลจิตเวช	4
แนวคิด ทฤษฎีทางการพยาบาลจิตเวชศาสตร์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	7
หลักการเบื้องต้นในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	36
การสร้างสัมพันธภาพเชิงไว้วางใจ	37
สุขภาพจิตศึกษา	41
นิเวศบำบัด	51
การจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยเสมอ	53
การสร้างความนับถือในตนเอง	53
การใช้ห้องแยก	54
สุขภาพจิตวิญญาณ	56
ความรู้สึกลึกซึ้ง	56
กระบวนการพยาบาล	57
การใช้ข้อมูลประจักษ์ทางการพยาบาล	69
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	70
แบบทดสอบ	71
บรรณานุกรม	72

บทที่ 2	การเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินสภาพจิตและการวิเคราะห์	
	กลไกการเกิดโรคในผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวช	77
	หลักการการเก็บรวบรวมข้อมูล	78
	หลักการประเมินสภาพจิต	87
	กลไกการเกิดการเจ็บป่วย	95
	สรุปและคำแนะนำท้ายบท	99
	แบบทดสอบ	100
	บรรณานุกรม	102
บทที่ 3	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาสมาธิสั้น	
	การวินิจฉัยปัญหาและการสื่อสาร	103
	บทนำ	104
	โรคสมาธิสั้น	104
	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาสมาธิสั้น	106
	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาด้านการเผชิญปัญหา	115
	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาด้านการสื่อสาร	120
	สรุปและคำแนะนำท้ายบท	123
	แบบทดสอบ	124
	บรรณานุกรม	126
บทที่ 4	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีความผิดปกติด้านพฤติกรรม	
	ความคิดและการรับรู้	129
	บทนำ	130
	โรคจิตเภท ความหมาย อาการ การรักษาและหลักการพยาบาล	130
	การพยาบาลผู้ที่มีปัญหาจิตเวชที่เกิดจากการใช้ยา	132
	การพยาบาลผู้ที่มีความผิดปกติด้านความคิดและการรับรู้	135
	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีอาการประสาทหลอน	142
	การพยาบาลผู้ที่มีความผิดปกติด้านพฤติกรรม	146
	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีพฤติกรรมรุนแรง	147
	การพยาบาลผู้รับบริการที่มีพฤติกรรมแยกตัวเองหรือถอยหนี	154

สรุปและคำแนะนำท้ายบท	173
แบบทดสอบ	174
บรรณานุกรม	176
บทที่ 5 การพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาทางอารมณ์	179
บทนำ	180
โรคอารมณ์สองขั้ว	181
การพยาบาลผู้รับบริการที่เป็นโรคทางอารมณ์	183
การพยาบาลผู้รับบริการที่เป็นโรคซึมเศร้า	191
การพยาบาลผู้รับบริการที่มีภาวะวิตกกังวล	206
การพยาบาลผู้รับบริการที่มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง	226
การพยาบาลผู้รับบริการที่เป็นโรคอารมณ์สองขั้ว	232
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	247
แบบทดสอบ	248
บรรณานุกรม	250
บทที่ 6 การพยาบาลผู้ใช้สารเสพติด	253
บทนำ	254
การพยาบาลผู้ที่อยู่ในระหว่างช่วงถอนพิษยาและเลิกยา	267
การพยาบาลผู้ใช้สารเสพติด	271
การพยาบาลผู้ที่พึ่งแอลกอฮอล์	275
การพยาบาลผู้ใช้สารเสพติดที่มีโรคอื่นร่วม	277
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	279
แบบทดสอบ	280
บรรณานุกรม	281
บทที่ 7 การพยาบาลผู้รับบริการที่มีแบบแผนการนอนหลับเปลี่ยนแปลง	285
บทนำ	286
ความหมายของการนอนหลับและการพักผ่อน	287
สรีรวิทยาการนอนหลับ	287

การเปลี่ยนแปลงของร่างกายขณะนอนหลับ	287
ระยะของการนอนหลับ	288
ปัจจัยที่มีผลต่อการนอนหลับ	292
ความผิดปกติเกี่ยวกับการนอนหลับ	295
การพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาการนอนหลับ	300
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	308
แบบทดสอบ	309
บรรณานุกรม	311
บทที่ 8 การพยาบาลผู้รับบริการที่มีภาวะเพ้อและหลงลืม	313
ภาวะเพ้อและภาวะสมองเสื่อม	314
การพยาบาลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม	319
การพยาบาลผู้สูงอายุที่มีภาวะเพ้อ	326
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	330
แบบทดสอบ	331
บรรณานุกรม	333
บทที่ 9 การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน	335
บทนำ	336
จุดมุ่งหมายหลักของงานจิตเวชและสุขภาพจิตในชุมชน	337
แนวคิดและหลักการการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน	338
บทบาทของพยาบาลจิตเวชในชุมชน	339
กระบวนการการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน	342
มาตรฐานการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิตในชุมชน	349
แผนภาพพยาบาลผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชในชุมชน	363
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	371
แบบทดสอบ	372
บรรณานุกรม	374

บทที่ 10 การพยาบาลผู้ที่เจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อในช่องที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา (COVID-19)	377
บทนำ	378
รูปแบบการระบาดที่ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจิตและจิตเวช	380
การปฏิบัติการพยาบาลในการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	380
การส่งเสริมสุขภาพจิตในกลุ่มวัยต่างๆ ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	386
ยาที่ใช้รักษา	389
การพยาบาลผู้ป่วยจิตเวชในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	391
สรุปและคำแนะนำท้ายบท	398
แบบทดสอบ	399
บรรณานุกรม	401
ดัชนี	403

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	แบบจำลองทฤษฎีของเพลบพลาว	10
ภาพที่ 2	ความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติหลักของแบบจำลองการปรับตัวของรอย	15
ภาพที่ 3	ระบบการปรับตัวของบุคคล	15
ภาพที่ 4	แบบจำลอง The Vulnerability-Stress Model of Schizophrenia	35
ภาพที่ 5	องค์ประกอบข้อวินิจฉัยทางการแพทย์	60
ภาพที่ 6	การทดสอบผลลัพธ์ตามสภาพปัจจุบัน (Outcome-Present-State Test: PPT)	65
ภาพที่ 7	ขั้นตอนการประเมินผลลัพธ์ทางการแพทย์	67
ภาพที่ 8	การทดสอบผลลัพธ์ตามสภาพปัจจุบันทางคลินิก	68
ภาพที่ 9	แผนผังกลไกการเกิดภาวะเจ็บป่วย	97
ภาพที่ 10	การเปลี่ยนแปลงคลื่นไฟฟ้าสมองขณะหลับและตื่น	290
ภาพที่ 11	ระยะการนอนหลับปกติ	290
ภาพที่ 12	Classification of sleep disorder	295
ภาพที่ 13	การพยาบาลด้านร่างกาย จิตใจและสังคมสำหรับผู้ที่มีปัญหาอนไม่หลับ	301

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	เปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของพยาบาลจิตเวชระดับพื้นฐานและระดับสูง	4
ตารางที่ 2	คุณลักษณะของพยาบาลจิตเวช	6
ตารางที่ 3	การประยุกต์ใช้ทักษะทางการแพทย์พยาบาลจิตเวชในการพยาบาลสาขาต่างๆ	7
ตารางที่ 4	วงจรการเกิดพฤติกรรมรุนแรง	147
ตารางที่ 5	แนวปฏิบัติเพื่อควบคุมและป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์	381
ตารางที่ 6	แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับผู้รับบริการด้านสุขภาพจิตและจิตเวช ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	394

คำนิยม

ในปัจจุบันพยาบาลที่ปฏิบัติงานที่ดูแลผู้ป่วยจิตเวชหรือผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการที่บุคคลต้องเผชิญกับเรื่องราวหรือสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ทำให้เกิดความกดดัน ความตึงเครียด มักส่งผลให้บุคคลนั้นมีภาวะสุขภาพจิตที่เปราะบางไปจนกระทั่งที่รุนแรงที่สุดถึงขั้นที่พัฒนาเป็นการเจ็บป่วยทางจิตเวช และปัจจุบันก็มีผู้ป่วยกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ตำรา การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 เล่มนี้นับว่าเป็นตำราในมุมมองใหม่ที่สามารถรวมองค์ความรู้ของผู้เขียน ได้แก่ งานวิจัยที่พัฒนาขึ้นจาก ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดใหญ่ทั่วโลกของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และสถานการณ์อุทกภัย การจัดการเรียนการสอนด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช การบริการวิชาการสังคม การดำเนินการโครงการภายใต้ความร่วมมือจาก 4 องค์กรหลักในพื้นที่ (ท้องที่ ท้องถิ่น ชุมชน หน่วยงานราชการและหน่วยงานไม่แสวงผลกำไร) ซึ่งนับว่าเป็นตำราที่มีคุณค่าทางการศึกษาด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นอย่างมาก ดิฉันเชื่อว่าเมื่อผู้อ่านได้อ่านตำราเล่มนี้ จะสามารถนำองค์ความรู้ ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ทั้งในคลินิกและในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ขอชื่นชม รองศาสตราจารย์ ดร.เอกอุมา อัมคำ ผู้ประพันธ์ตำราเล่มนี้ ที่ท่านได้ใช้ความรู้ ความสามารถและถ่ายทอดได้อย่างเป็นรูปธรรม ขอเป็นกำลังใจให้พัฒนาผลงานทางวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์ต่อวงการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริยกุล รัชกุล

คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนิยม

ปัจจุบันสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดในสังคมมีมากขึ้น เช่น การแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีการแพร่ระบาดเป็นวงกว้าง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประเทศไทยทุกภาคส่วน ทั้งกลุ่มธุรกิจต่างๆ กลุ่มการศึกษารวมถึงกลุ่มด้านสุขภาพ ซึ่งเกิดผลกระทบต่อประชาชนทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม โดยเฉพาะทางด้านจิตใจนั้น ประชาชนเกิดความเครียดและนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตรวมทั้งการเกิดโรคทางจิตเวชด้วย โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพจิตอยู่แล้วนั้น เหตุการณ์ความเครียดในชีวิต (Stressful life events) ทำให้ระดับอาการมีความรุนแรงขึ้น สังคมจึงต้องการทีมสุขภาพโดยเฉพาะการพยาบาลที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพจิตและการป้องกันการเกิดโรคทางจิตเวชมากยิ่งขึ้น

ในฐานะที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนและการวิจัย ได้มีการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเพื่อให้บริการทางด้านสุขภาพ ซึ่งตำราการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร (Mental Health and Psychiatric Nursing: Selected Case Application) เล่มนี้ ผู้เขียนได้แต่งเพื่อใช้เป็นตำราประกอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช และรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษานับว่าเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาระบบการผลิตบัณฑิตและการพัฒนาระบบบริการทางด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชให้มีประสิทธิภาพ

ตำราเล่มนี้เป็นตำราที่มีคุณภาพดีมากเนื่องจากประกอบด้วยความรู้ด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช ส่วนหนึ่งมาจากการวิจัยของผู้เขียนและจากประสบการณ์ด้านคลินิก มีหลักการปฏิบัติและกรณีศึกษาให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์ผู้รับบริการ การวางแผนการพยาบาลและการแก้ไขปัญหา โดยนักศึกษาต้องเรียนรู้และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญเพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการปฏิบัติการพยาบาลและเกิดความปลอดภัยแก่ผู้รับบริการอย่างสูงสุด

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรณัฐ ห่านิรติศัย

คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5

ปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) นี้ ยังคงมีอย่างต่อเนื่องและมีสายพันธุ์ใหม่และส่งผลกระทบทั่วโลกทั้งระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิต นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อวิชาชีพพยาบาลที่ขาดแคลนอัตรากำลังและมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานที่เพิ่มขึ้นทั้งในระดับโรงพยาบาลและระดับชุมชน

จากผลกระทบดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้นำประสบการณ์ในการให้พยาบาลประชาชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาโควิด-19 ในชุมชนมาถ่ายทอดลงในตำราเพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ที่ปฏิบัติงานทางด้านสุขภาพได้เห็นภาพในการทำงานในระดับชุมชนเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นการเพิ่มเนื้อหาในบทที่ 9 การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชชุมชน ภายใต้การดำเนินการโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศ) ตำบลบางกระบือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี พื้นที่ความรับผิดชอบของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ให้ดำเนินการโครงการในพื้นที่ โดยผู้เขียนเป็นอาจารย์ผู้ประสานงานโครงการ ซึ่งในโครงการนี้ผู้เขียนได้ดำเนินการวิจัยภายใต้ปัญหาและความต้องการของชุมชน บูรณาการการเรียนการสอนร่วมในกิจกรรมโครงการ และให้บริการวิชาการ ดำเนินการวิจัยรวมทั้งนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นผลจากการวิจัยในโครงการนี้มาถ่ายทอดแก่บุคลากรทีมสุขภาพ ประชาชนและผู้สนใจ

ผู้เขียนคาดว่า ตำราการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 นี้จะเกิดคุณค่าแก่ผู้อ่านด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช รวมทั้งนักศึกษาที่ใช้ตำราเล่มนี้ประกอบการเรียนในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาจะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและสามารถปฏิบัติติการพยาบาลตามความต้องการของรายวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกอุมา อัมคำ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3

ในช่วงที่มีการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) นี้ ได้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั่วโลก ในหลายๆ ด้าน รวมถึงในด้านการศึกษาทางการแพทย์ ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยสถาบันการศึกษาต่างๆ มีการปรับการจัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบการสอนทางไกลและการใช้สถานการณ์จำลองที่เหมาะสมกับรายวิชา แต่ยังคงคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐานตามที่สภาการพยาบาลกำหนด

เพื่อให้คณาจารย์และนักศึกษาพยาบาลสามารถฝ่าวิกฤตินี้ไปได้ ผู้เขียนจึงเพิ่มบทที่ 10 ซึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการระบาดที่ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจิตและจิตเวช การปฏิบัติการพยาบาลในการควบคุมและป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การส่งเสริมสุขภาพจิตในกลุ่มวัยต่างๆ ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยาที่ใช้รักษาและการพยาบาลผู้ป่วยจิตเวชในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าตำรา *การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้ในกรณีเลือกสรร* เล่มนี้ จะสามารถช่วยให้ผู้อ่านนำความรู้นี้เพื่อป้องกันตนเองจากเชื้อ COVID-19 รวมทั้งสามารถเรียนรู้และให้การพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกอุมา อัมคำ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1

ตำรา การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช: การประยุกต์ใช้กรณีเลือกสรร เล่มนี้ใช้เพื่อเป็นแนวทางและแหล่งข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช และรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

ผู้เขียนมุ่งเน้นในประเด็นที่นักศึกษาพยาบาลและพยาบาลควรรู้ในการปฏิบัติการพยาบาลตลอดจนแนวทางในการพยาบาลผู้รับบริการที่มีปัญหาจิตเวชที่พบบ่อย ซึ่งผู้เรียนสามารถนำความรู้จากการอ่านตำราเล่มนี้ไปวางแผนการเรียนรู้และการปฏิบัติการพยาบาลเชิงบูรณาการได้ด้วยตนเอง และเป็นการกระตุ้นความสนใจ ความสามารถให้พัฒนาทักษะทางการพยาบาลได้สูงสุดเต็มศักยภาพ เป็นพื้นฐานการคิดและเชื่อมโยงในการพยาบาลด้านอื่นต่อไป

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าตำราเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านเป็นพยาบาลไทยในอุดมคติและเป็นความหวังด้านสาธารณสุขของสังคมไทยต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกอุมา อัมคำ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.มรรยาท รุจิวิชญ์ คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ให้คำแนะนำและข้อคิดในการเขียนตำรา

ผู้เขียนขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ให้การเขียนตำราเล่มนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในตำรา

ขอขอบใจนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ร่วมทดลองใช้ตำราเล่มนี้ และให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงตำราให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

ท้ายนี้ขอขอบพระคุณ นพ.นิรันดร์ วิเชียรทอง ที่ได้ตรวจสอบเนื้อหาของตำรา ให้ข้อมูลในด้านการรักษาด้วยยาจิตเวช อาการทางคลินิกที่เกิดในผู้รับบริการที่เป็นปัจจุบันเมื่อเทียบกับทฤษฎี การปรับข้อมูลในตำราให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบทบาทพยาบาลจิตเวชที่พึงปฏิบัติ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ได้จริงโดยอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลทางคลินิก รูปแบบการบำบัดรักษาที่ทันสมัยและน่าสนใจ ทำให้ตำราเล่มนี้มีคุณภาพซึ่งเกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างยิ่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกอุมา อัมคำ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนะนำการใช้ตำรา

สำหรับนักศึกษาพยาบาล

ตำราเล่มนี้มีหลายบท ซึ่งแต่ละบทมีสาระสำคัญ เนื้อหาอ่านเข้าใจง่าย มีค่าสำคัญและข้อมูลที่ติมากรวมถึงมีแบบทดสอบให้นักศึกษาได้ลองทำเพื่อประเมินระดับความรู้ของตนเอง ตำราเล่มนี้เขียนโดยยึดกระบวนการพยาบาลเป็นหลักและข้อวินิจฉัยการพยาบาล ซึ่งมีการนำประสบการณ์ในคลินิกและการประยุกต์ทฤษฎีทางการพยาบาลต่างๆ มาใช้ในการวางแผนการพยาบาล

สำหรับนักศึกษาพยาบาล การพัฒนาทักษะด้านการพยาบาลและการดูแลผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนโดยเฉพาะการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านการพัฒนาการของบุคคลในแต่ละช่วงวัย การสร้างสัมพันธภาพ การตระหนักรู้ในตนเอง พฤติกรรม เทคนิคการสื่อสาร กระบวนการพยาบาลและประสบการณ์การดูแลผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชในสถานการณ์ต่างๆ บางครั้งในการดูแลเหล่านี้อาจทำให้นักศึกษาพยาบาลรู้สึกพอใจ ภาคภูมิใจ มีความสุขและรู้สึกประสบความสำเร็จในการดูแล แต่บางครั้งอาจมีความรู้สึกอึดอัด คับข้องใจ กังวลใจ ลำบากใจ ขวัญเสีย ซึ่งผู้เขียนหวังว่าตำราเล่มนี้จะเป็พื้นฐานความรู้ต่างๆ ฝึกทักษะในการเข้าใจตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง และนำไปสู่การเข้าใจอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้รับบริการ เป็นแนวทางในการดูแลโดยใช้กระบวนการพยาบาล และเป็นแนวทางในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้บริการในเชิงบวก ซึ่งในตำรานี้ได้มีกรณีศึกษาให้นักศึกษาได้ฝึกคิดและวางแผนการพยาบาล ซึ่งจะส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลสามารถให้การพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองและมีความสบายใจในการที่จะให้การพยาบาลจิตเวช

สำหรับพยาบาล

ตำราเล่มนี้เขียนขึ้นสำหรับพยาบาล ซึ่งสามารถนำข้อมูลในเล่มนี้เป็นแนวทางในการดูแลผู้ใช้บริการ ทั้งในหอผู้ป่วยจิตเวชและแผนกผู้ป่วยนอกรวมทั้งการดูแลผู้ใช้บริการในชุมชน

ในตำราเล่มนี้มีตัวอย่างแผนการพยาบาลรายบุคคลในโรคและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสำคัญด้านการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชเหมาะสำหรับเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ในการวางแผนการพยาบาลให้เหมาะสมกับผู้รับบริการในแต่ละราย เนื่องจากผู้รับบริการแต่ละรายมีความแตกต่าง มีลักษณะปัญหาและความต้องการเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นความท้าทายของพยาบาลในยุคปัจจุบันที่จะวางแผนการพยาบาลและออกแบบรูปแบบการบำบัดทางการพยาบาลให้เหมาะสม เพื่อผลลัพธ์ทางการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ

บทที่ 1

แนวคิดหลักในการพยาบาลสุขภาพจิต และจิตเวช

วัตถุประสงค์

ภายหลังการศึกษบทเรียนนี้แล้ว ผู้เรียนจะสามารถ

1. อธิบายแนวคิดหลักในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชได้
2. อธิบายแนวคิด ทฤษฎีทางการพยาบาลจิตเวชศาสตร์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ถูกต้อง
3. อธิบายหลักการเบื้องต้นในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชได้ถูกต้อง
4. ระบุบทบาทของพยาบาลจิตเวชและสมาชิกในทีมสหสาขาวิชาชีพได้ถูกต้อง
5. อธิบายการนำกระบวนการพยาบาลมาใช้ในการพยาบาลผู้รับบริการที่เจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชได้ถูกต้อง
6. ระบุขั้นตอนในการนำข้อมูลประจักษ์ไปใช้ในการพยาบาลได้

เนื้อหา

1. บทนำสู่วิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช
2. บทบาทของพยาบาลจิตเวช
3. แนวคิด ทฤษฎีทางการพยาบาลจิตเวชศาสตร์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. หลักการเบื้องต้นในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช
5. การสร้างสัมพันธภาพเชิงไว้วางใจ
6. สุขภาพจิตศึกษา
7. นิเวศบำบัด
8. การจัดสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยเสมอ
9. การสร้างความนับถือในตนเอง
10. การใช้ห้องแยก
11. สุขภาพจิตวิญญาณ
12. ความรู้สึกโดดเดี่ยว
13. กระบวนการพยาบาล
14. การใช้ข้อมูลประจักษ์ทางการพยาบาล
15. สรุปและคำแนะนำท้ายบท

แนวคิดหลักในการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

บทนำสู่วิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช

ผู้รับบริการที่เจ็บป่วยด้วยโรคทางจิตเวชหรือมีปัญหาทางด้านอารมณ์มักพบได้บ่อยในโรงพยาบาลจิตเวชและโรงพยาบาลทั่วไป และเมื่ออาการดีขึ้นผู้รับบริการสามารถกลับไปใช้ชีวิตและทำงานในสังคมเดิมของตนได้

ในการให้การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชให้มีคุณภาพและผลลัพธ์ทางการพยาบาลสูงสุดนั้นพยาบาลควรเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานทางการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช นอกจากนี้การเข้าใจตนเองเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะจะนำไปสู่ความเข้าใจในพฤติกรรมของผู้รับบริการ การให้พยาบาลตามหลักวิชาการและหลักฐานเชิงประจักษ์จะทำให้พยาบาลสามารถบูรณาการความรู้และนำไปสู่การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการและมาตรฐานวิชาชีพแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน

การพยาบาลจิตเวช หมายถึง การกระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือและฟื้นฟูสภาพเมื่อเจ็บป่วยทางจิตเวช รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์กระทำการรักษาโรคทางจิตเวช ทั้งนี้โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะทางการพยาบาล

ปัจจุบัน “การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช” ซึ่งเป็นการพยาบาลเฉพาะของการปฏิบัติการพยาบาลมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมสุขภาพจิตที่ผ่านการประเมินผล การวินิจฉัยและการรักษาของการตอบสนองของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวช การใช้ตนเองเป็นเครื่องมือในการบำบัดรักษาโดยใช้ศิลปะและทฤษฎีทางการพยาบาล ทฤษฎีทางจิตสังคมและทฤษฎีทางด้านสรีระประสาทวิทยา และหลักฐานเชิงประจักษ์ (American psychiatric nurse association, International Society of Psychiatric mental health nurse, and American Nurse Association, 2007) โดยการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชมุ่งเน้นให้การพยาบาลและบำบัดผู้ที่มีปัญหาทางจิตเวชและสุขภาพจิตเป็นการพยาบาลครอบคลุมทั้ง 4 ด้านคือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านการป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพจิตและการป่วยซ้ำ ด้านการดูแลรักษาและด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยจิตเวช